

**JELÖLÉSI ADATLAP A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NEMZETI
JEGYZÉKÉRE TÖRTÉNŐ FELVÉTELHEZ
FEDLAP**

A. Az örökség-elem neve

Christkindl Spiel.

Karácsonyi énekes népszokás a Bakony és a Balaton-felvidék németek lakta falvaiban

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) megnevezése

Band/Bánd, Böhmischhütten/Csehbánya, Faist/Veszprémfajsz, Herend/Herend, Kiscludt/Kislőd, Marka/Márkó, Nana/Bakonynána, Polan/Magyarpolány Ratot/Gyulafirátót, Totwaschon/Tótvázsony, Urkut/Úrkút, Wascludt/Városlöd családjai, a településeken élő lakosok, a településről elszármazott meghívott rokonok, ismerősök.

C. A jelölt örökség-elem rövid szöveges leírása

A Christkindl a reformáció idejétől élő karácsonyi énekes népszokás, amelyet a XVIII. században betelepített németek szellemi kulturális örökségként őriznek és éltetnek a Bakony és Balaton-felvidék németek lakta településein a mai napig. A dramatikus népszokást Christkindl, Christkindl-játék, Christkindl-Spiel és Krisztkindli néven is ismerik. Benedict Wilhelm Zahn (1738-1819) nürnbergi hivatalnok találta ki és használta szólásjegyzékében a Christ-Kindl szót.

Ma, német nyelvterületen már csak Christkindlmarkt, a karácsonyi vásár rendezvénye őrzi a szokás egy elemét, miszerint az adventi vásárt a Christkindl nyitja meg, általában egy aranyszínű ruhába öltözött szőke hajú leány alakítja szárnyakkal.

8-15 éves gyermeklányok december 24-én reggeltől éjjelig járják a falut szerepüknek megfelelő viseletbe öltözve, fejdísszel vagy díszes pártával a fejükön. Minden házba bekopognak, hogy játékkal vigyék az örömhírt: megszületett a Kisjézus. A német nyelvű, verses, énekes játékokat csengőszóval kísérik. Az éjféli misén az első padban ülnek, vagy az oltár mellett állnak, így hangsúlyozva a születés ünnepének jelentőségét, emelve az alkalom fényét.

A Bakony-erdő településein a szokás a II. világháború után megszűnt, majd a 60-as években visszatantulták. Jelenleg a 13 településen 15 csoport működik.

A verseket, énekeket és az egyéb szövegeket a helyi hagyományok szerint a településen fennmaradt variációban tanulják és adják el a csoportok. A családok legidősebb tagjai még ismerik a német nyelv helyi dialektusát, ám a családok már nem ezt a nyelvet használják a hétköznapiakban. Manapság a nemzetiségi óvodákban és iskolákban tanulják gyermekeink a német nyelvet, de a mindennapi használatból már kikopott. Az egyesületekben németül énekelünk, újratanuljuk táncainkat, zenénket, ami nagyon szép, jó, és szükséges. Az anyanyelv használatának gyengülése, ill. elvesztése az iskolai oktatással lassítható, és talán megállítható.

Településenként és családonként eltérő a csoportokban való részvétel ösztönzése, és ideje. Általánosan elmondható, hogy 3-4 éven keresztül tagja a csoportnak egy-egy szereplő, de egyéni eltérések itt is megfigyelhetők.

A Christkindl csoportok munkájának segítését, szervezését, betanítását, öltöztetését egy-egy magánszemély vállalja fel, vagy a helyi nemzetiségi iskola nyújt intézményi háttérrel. A segítők a viseletek készítői, a kiegészítők készítőinek generációi egymásnak adják át a tudást, az írott és íratlan szabályokat.

D. A jelölést beküldő neve

Veszprém Megyei Német Önkormányzatok Közössége + Veszprém Megyei Német Önkormányzat

E. A jelölés dátuma

2020 (2013)

Jelölés

1. Az örökség-elem azonosítása

Az 1.a.–1.e. pontok célja, hogy a bennük leírtak világosan azonosítsák az elemet, és pontosan határozzák meg, hogy jegyzékre kerülés esetén mi legyen a megnevezése. Az elem lehetőleg egy konkrét gyakorlat vagy kifejezési forma legyen. Az 1.a.–1.e. pontokban megadott információ legyen összefüggő, és nyújtson világos képet a bizottság számára a felvételre jelölt elem mibenlétéről.

1. a. Az örökség-elem neve

Christkindl Spiel.

Karácsonyi énekes népszokás a Bakony és a Balaton-felvidék németek lakta falvaiban

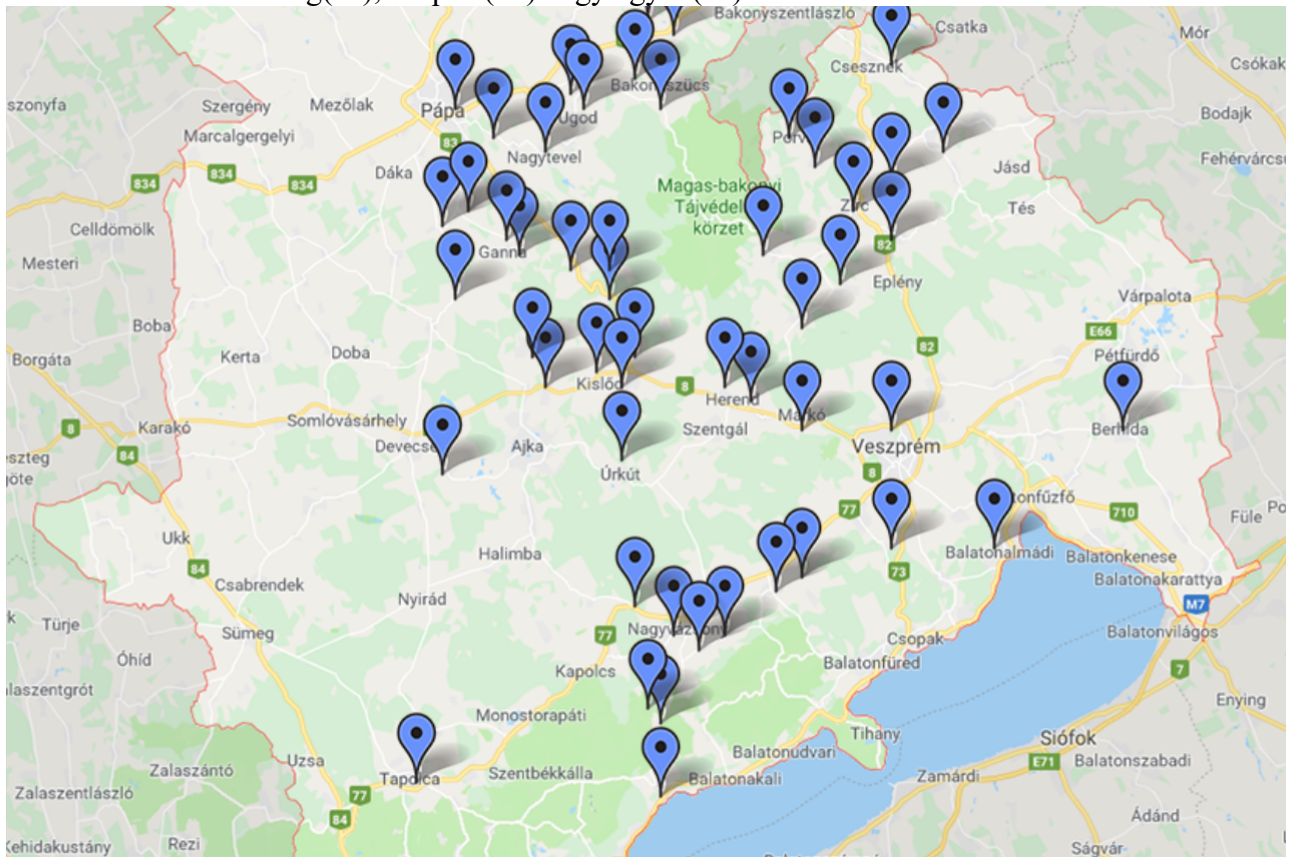
b. Az örökség-elem egyéb elnevezése(i)

Christkindl, Christkindl-játék, Christkindl-Spiel, Krisztkindli

„Christkindl auf dem Plattensee – Oberland und im Bakonyer Wald”

(tie christkindl)

1.c. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) azonosítása

(forrás: <https://schwaben.hu/telepulesek>)

A Veszprém megyei német nemzetiség a Dunántúli-középhegység területén kialakult, ún. bakonyi német tömbhöz tartozik, amely a XVIII. századi telepítések által vált az egyik nagy hazai német településterületté (BOTTLIK ZS. 2001; 2002). A bevándorlások következtében kialakult a hazai német etnikum sváboknak nevezett csoportja. Ez azonban csak gyűjtő fogalma volt a XVIII. század során Magyarországra érkezett németeknek, mivel azokat birodalmuk legkülönbözőbb pontjairól - s nem kizárólag sváb földről - toborozták össze, leginkább Németország középső és déli területeiről protestáns és római katolikus vallású német ajkú népességet telepítettek le.

Nyelvileg sem voltak egységesek, különböző nyelvjárásokat beszéltek. (TILKOVSKY L. 1997). A Központi Statisztikai Hivatal jelentése szerint Veszprém megye közigazgatási határai között 2011-ben a hazai nemzetiségi lakosság 2,8%-a (mintegy 21 000 fő) élt. Ennek 61%-a tartozott a német kisebbséghez, amely tehát továbbra is a megye legnagyobb 45 lélekszámú nemzetiségi közössége, a hazai németiség 6%-val. Több mint 11 000 fő vallotta magát e nemzeti kisebbséghez

tartozónak, majdnem kétszer annyian, mint 2001-ben. Arányuk a megye össznépeségéhez viszonyítottan így 1,6%-ról 3,2%-ra növekedett. (A nemzetiség, az anyanyelv, baráti körben használt nyelv válaszok legalább egyike szerint 2011-ben Adatok forrása: KSH 2013)

Napjainkban nagyobb számban találunk nemzetiségi óvodákat- és iskolákat, amelyek pedig elősegítik a német nyelv fennmaradását azok esetében is, akik nemzetiségi családba születtek ugyan, de már nem német az anyanyelvük. A hagyományok és nyelvük ápolása nemzetiségi fennmaradásuk alapja, ezért napjainkban jelentős erőfeszítéseket tesznek a kisebbségi önkormányzatok és a különböző civilszervezetek ezek megőrzésére.

A legnagyobb tévesztést azonban a II. világháborút követő események hatására szenvedte el a német kisebbség. Az erőszakos elhurcolások, kitelepítések következtében a német lakosság száma drasztikusan visszaesett Veszprém megyében is. Sokan közülük mind a mai napig tartják a kapcsolatot egykor kivándorolt, vagy kitelepített rokonaikkal, valamint azok leszármazottaival. Értéket képviselnek továbbá e nemzetiségi csoportok a német kultúra számára is azáltal, hogy szokásaikban őrzik még a régi német népi hagyományok elemeit. Az idegen környezetben a kisebbségben élők kultúrája és nyelve jobban megőrizte az archaikumokat, mint az anyaországbeli, ez a hazai németiség sajátos értéke, amellyel csak ők rendelkeznek (S. LACKOVITS E. 1984). A Bakony – Balaton régióban 72 településen élnek német nemzetiségűek, ezek közül 17-ben ismert a Christkindlspiel, vagy a Christkindl-játék, vagy a Christkindl-járás szokása. (VIDI 2014.)

A Christkindl a népi vallásosság megnyilvánulása. Német gyökerű, énekes közösségi szokás, amelyet minden helyi polgár magáénak érez és büszke rá. A játék gyermeklány szereplői bármely nemzethez, nemzetiséghez, vagy felekezethez tartozhatnak. A csoport(ok) kialakítása egyes településeken önszerveződéssel, másutt helyi nemzetiségi önkormányzatok vagy egyesületek jelölésével történik. Az egész település érintett vagy szereplő, vagy segítő, vagy a fogadó család tagjaként.

1. szereplők (településenként eltérőek lehetnek, lásd 1. számú mellékletben):

Minden településen, az önkéntesség elvén szerveződik a játék. Fennmaradása a szereplők, segítők, közreműködők hitelességén, erős ön-azonosságtudatán alapul. A hagyomány sokszereplős: van olyan hely, ahol két csoport is járja a települést. A csoportok 4-10 fővel 8-15 éves hagyományosan lányok a szerepüknek megfelelő viseletben.

Vannak olyan települések Városlőd, Bánd, Magyarpolány, Herend, ahol átalakulóban van a szereplők köre, ha nincs elég lány jelentkező, fiúk is játszhatják a fiú szerepeket.

A Christkindl csoportok minden otthonba bekopognak, viszik a Kisjézus születésének örömhírét, áldást osztanak, beviszik és elhelyezik a szobában a család feldíszített karácsonyfáját, átadják a karácsonyi ajándékokat. Szolgálatukért régen almát, diót, ma csokoládét, szaloncukrot, narancsot és pénzadományt kapnak. Egyes településeken színes szalagokkal díszített rozmaringos almával tisztelik meg a falu elöljáróit: a polgármestert, a képviselőket, a papot, az orvost és a tanítókat. Este az éjféle misén részt vesznek, és előadják a Christ-Kindl misztériumot, ezzel zárul a napjuk.

A Christkindl-játék archeotípusa őrződött meg Bándon, Herenden, Magyarpolányban, Szentjakabfán, és Tótvázsonyban.

Az archeotípusú játék szereplői:

- hírnökangyal (Vaápo:t, Vorbote, Varbot) bal kezében a betlehemi csillagfából, papírral díszítve, jobb kezében csengő
- istállós angyal (Sta:j-Éngl., Stallengel) kezében betlehem, benne papírbábok, Mária, József, a három királyok: Gáspár, Menyhért és Boldizsár, pásztorok
- 2 gyertyás angyal (Kro:sse Éngl, Kerzenengel) bal kezükben gyertyatartóval, jobb kezükben csengő
- Mária kezében színes szalagokkal bélelt bölcső és a kis Jézuska

- Christkindl jobb kezében négy ágú fűzfakorbács feldíszítve, Herenden a bal kezében rozmaringággal és szalagokkal díszített piros almát is tart.
- kisangyal (Klánə Engl) bal kezében rozmaringszállal díszített piros alma
- 2 pásztor (Potzemann, Potz, Potzmann) vállukon adománygyűjtő tarisznya házi szőttesből, Bándon virgács is van a kezükben.

2. felkészítők:

A misztériumjáték szövege, dallama és dramaturgiája a gyerekek generációi között szájról-szájra terjed, vagy felnőtt korú betanító útján hagyományozódik. A 2016-ban elkészült hangfelvétel segíti a felkészülést. A Christkindl csoportok munkájának szervezését, betanítását, egy-egy magánszemély, ill. a helyi Német Nemzetiségi Önkormányzat vállalja fel, vagy a helyi nemzetiségi iskola nyújt intézményi háttérrel.

3. segítők, viselet- és eszközkészítők:

A ruhákat, hagyománytárgyakat néhány településen a német nemzetiségi önkormányzatok biztosítják, ők azok, akik a ruhák felújítását, őrzését, esetleges cseréjét lebonyolítják. Másutt a csoporttagok szülei gondoskodnak erről, akiket varró és öltöztető asszonyok segítenek.

4. fogadó családok:

December 24-én a családok az alábbi településeken várják, készülnek a Christkindl-k fogadására: Band/Bándon, Böhmischhütten/Csehbányán, Faist/Veszprémfajszon, Herend/Herenden, Kischludt/Kislődön, Marka/Márkón, Nana/Bakonyánán, Polan/Magyarpolányban, Ratot/Gyulafirátóton, Totwaschon/Tótvázsonyban, Urkut/Úrkúton, Waschludt/Városlődön, Faist/Veszprémfajszon

A szokásgyakorlás során a Christkindlizők minden utcát, minden házat felkeresnek, reggel

8-kor indulnak, az útvonalról tájékoztatják a családokat.

a. hazatérő rokonok:

Az adott településről elszármazott rokon karácsonyi hagyományainak fontos része, hogy a Christkindl játékot lássa, ezért hazalátogat december 24-én az ott lakó rokonaihoz.

b. Christkindl kiállítás látogatói

2009 óta évente más-más helyszínen rendezik meg a szokás történetét, viseletváltozatokat bemutató tárlatot. A látogatók megismerkedhetnek a hagyománnyal, teljes pompájában tekinthetik meg a különböző településeken élő szokást, a hozzá kapcsolódó díszes öltözeteket, hagyománytárgyakat (Christkindl – baba, ostor, rozmaringos alma, gyertyatartó, csillag, bölcső, jászol, istálló, betlehem, csengő) képi és szöveges dokumentumokat. Részeseivé válhassanak a jeles eseménynek. Minden évben a megnyitón bemutatnak több Christkindl változatot is.

2009 – Úrkút

2010 – Városlőd

2011 – Bánd

2012 – Kislőd

2013 – Herend

2014 – Márkó

2015 – Magyarpolány

2016 – Budapest Magyarországi Németek Házában

2017 – Vöröstor

2018 – Pápa

2019 – Ajkarendek

1.d. Az örökség-elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Ebben a pontban azonosítsák az elem területi hovatartozását és elterjedtségét. Ha van olyan földrajzi hely, amely az elem középpontjának tekinthető, azt jelezni kell. Ha a kapcsolódó elemeket a környező vidék(ek)en, vagy egyéb hazai, illetve külföldi közösségekben szintén gyakorolják, akkor kérjük, ezt is jelezzék!

A Christkindl szokását Veszprém megyében 17 német településen ismerik. 11-ben ma is gyakorolják: Márkón, Bándon, Herenden, Csehbányán, Városlődön, Kislődön, Úrkúton, Magyarpolányban, Bakonyánán, Veszprémfajszon, Tótvázsonyban, valamint Gyulafirátóton, Veszprém településrészén. Ismerik, de már nem játsszák Bakonyjácán, Szentjakabfán, Hidegkúton. Töredékesen maradt fenn és jártak Christkindl-k Csehbányán, Lókúton és Pulán.

Karl Horak az 1970-es években végzett vizsgálata szerint az itteni Christkindl-játékok hasonlóságot mutatnak Burgerland és Alsó-Ausztria keleti részének adventi-karácsonyi játékaival. Lackovits Emőke szerint feltehető, hogy a régiókban a játék archeotípusa őrződött meg Bándon, Herenden, Magyarpolányban, Szentjakabfán, és Tótvázsonyban.

Magyarországon a megyén kívül Baranyában négy település, Somogyban egy település, Komárom-Esztergom megyében öt település, Fejér megyében 11 település 1940-es évek közepéig élt Christkindl-játékaikat mutatják be. Az ország déli szomszédjában, Horvátországban is ismerik és ma is járnak Christkindlik 2 településen. Elterjedt volt Ausztriában, Dél-Tirolban, Svájcban, Csehországban, Szlovákiában, Németországban.

Napjainkban a német nyelvterületeken kommercializálódott formában „Christkindlmarkt” megnyitó attrakciójaként jelenik meg, és Christkind néven ismert. Központi figurája az aranyruhába öltözött szőke, göndör hajú, kék szemű Christkind (Nürnberg, Köln, Bécs, Salzburg). Steyerben áll a világ egyetlen Christkindl tiszteletére beszentelt temploma, amely búcsújáráhely.

A Christkindl a Bakony, Balaton-felvidéken a felsoroltakon kívül több településén is ismert, de már nem élő szokás. Van olyan település is, ahol a játék menete, szöveg- és dallamkincse csak töredékekben maradt fenn.

A bakonyi németek származását a kutatások szerint nem lehet egyértelműen meghatározni. A tanulmányok egy része azt valószínűsíti, hogy Fekete-erdő vidékéről, Stájerországból, a Rajna vidékéről, Ruhr-vidékről is vannak családok. Egy másik kutató elképzelése szerint a közeli Ausztriából is jöhettek családok, akik korábban esetleg Dél-Németországból érkeztek. Erre konkrét adatok mind a 49 településre vonatkozóan nincsenek, de nagyrésztük a Rajna vidékéről, Bajorországból, Hessenből, Würtenbergből, Pfalzból, Frankfurt és Mainz vidékéről érkezéssel hozhatók összefüggésbe.

1.e. Az örökség-elem a szellemi kulturális örökség mely területeit képviseli

Kérjük, az alábbi felsorolásból válasszák ki az elemnek megfelelő leírást. A felsorolt területek közül több is szerepelhet. Ha az adott elem ezeken kívül más kategóriának is megfelel, azt kérjük röviden meghatározni.

- a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,**
- b) előadóművészetek,
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,**
- d) a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és gyakorlatok,
- e) hagyományos kézművesség;

2. Az örökség-elem leírása max. 7000 karakter

A szokás története:

A misztériumjáték megjelenéséről több német kutató (prof. dr. Manfred Bcker-Huberti, dr. Ingeborg Weber-Kellermann, Michael Koch) publikációjában azt fejtegeti, hogy a reformáció tanaival Szűz Mária és a szentek tisztelete nehezen volt elfogadható Luther Márton számára, ezért kezdte el terjeszteni a 16. században működési területén a Christkindl-járás szokását. A december 6-án jutalmazó Szent Miklós alakját akarta lecserélni a felnőtt Jézus Krisztus alakjára, aki maga a

legnagyobb ajándék. Ezt a mély teológiai jelképiséget nehézkesnek találták, ezért a gyermek Jézus megtestesítője terjedt el, a Christkindl, azaz a Jézuska alakja.

A német reformáció és Luther tanai nyomán a családok és a gyerekek ünnepévé vált a karácsony. A szokás Bécsbe biedermeier idején az evangélikusoknak köszönhetően jutott el. A szokás biedermeier kori terjedéséről Lackovits Emőke is ír, valamint Fejér megyében és Veszprém megyében is feljegyeztek evangélikus Christkindl-csoportokat.

A szokás mai gyakorlata:

A német lakta falvakban élő svábok az őseiktől kapott hagyatékként őrzik és adják tovább a Christkindl-t, amely az egyikszimbóluma lett a karácsonynak a jászol, a fenyőfa és az adventi koszorúval együtt.

A Christkindlik eljuttatják az örömhírt minden családhoz. A „Christkindl-játék” nem harsány, nem nyilvános turisztikai attrakció, hanem a népi vallásosságnak, a magánáhitatnak egyik legbensőségesebb családokhoz, faluközösségekhez kötődő megjelenési formája.

A játék a térség kulturális sokszínűségének, a kistájakon élő, eltérő felekezeti és nemzetiségű kultúrák együttélésének, összeolvadásának élményét nyújtja. Úgy erősíti az ön-azonosságtudatot, hogy közben a toleranciát, a különböző kultúrák megismerését, kölcsönös elfogadtatását szolgálja.

A csoportok 4 - 10 fővel működnek, akiket varró, öltöztető és betanító asszonyok segítenek. A misztériumjáték szövege, dallama és dramaturgiája a gyerekek körében szájról szájra jár, vagy felnőtt korú betanító útján hagyományozódik.

A gyerekek megtiszteltetésnek veszik, hogy részt vehetnek a Christkindl játékban, megfigyelhető a belső igény a csoportok tagjainál, hogy minden rendben legyen, a szövegtudás, énektudás, a viseletek az eszközök.

A fiatalok és az idősek két hónapon keresztül együtt készülnek. Megtanulják és gyakorolják a helyi nyelvjárásban átörökített szövegeket, az ősi dallamokat, megtervezik a csoport útvonalát. A nyelvhasznált sok családban már csak erre korlátozódik.

Minden településen más és más a viselet, amelynek az alapja a fehér lenvászon leányviselet. Ezt egészíti ki szerepenként eltérő fejviselet, kötény, amelyek a település Christkindl hagyományainak megfelelően vannak díszítve.

Az idők folyamán egy hordható viselet alakult ki (gyorsan fel-és levehető, könnyebben tisztítható), azonban vannak olyan díszítő elemek, amelyeket az indulás előtt hajnalban rögzítenek a viseleteken. A szereplők összetételét egy 2017-ben készült érettségi dolgozat gyűjtötte össze. (1. számú melléklet).

Minden településen, az önkéntesség elvén szerveződik a játék. Fennmaradása a szereplők, segítők, közreműködők hitelességén, erős ön-azonosságtudatán alapul. A hagyomány sokszereplős: van olyan hely, ahol két csoport is járja a települést. A csoportot 10-18 év közötti lányok alkotják, akikre a szöveg, a dallam és a koreográfia felnőtt korú betanító útján hagyományozódik.

A ruhákat, hagyománytárgyakat néhány településen a német nemzetiségi önkormányzatok biztosítják, ők azok, akik a ruhák felújítását, esetleges cseréjét lebonyolítják. Másutt a csoporttagok szülei gondoskodnak erről.

A kisközösség által kiválasztottak hetekkel karácsony előtt megkezdik a felkészülést. Régen ruháikat valamelyik rokonuk varrta, esetleg megvásárolták azt egy „kiöregedett” szereplőtől. Nem egyszer a rokon gyerekek között vándorolt a viselet. Ma a ruhák a közösség tulajdonában vannak, de a felkészülés most is heteket vesz igénybe. Esténként, régen és ma is más – más házban gyűlnek össze, hogy megtanulják a német nyelvű karácsonyi énekeket. Tanítóik a korábbi csoporttagok vagy lelkes felnőttek. Az önszerveződéssel alakult csoportok a felkészülés során egy – egy magyar karácsonyi éneket is megtanultak.

A Christkindl-játék egy ma is élő, közösség-szervező, identitáserősítő, állandóan átörökített hagyomány, amely bemutatása rengeteg szervező munkával, sok fáradtsággal jár. Több hónapos előkészületet, gyerekek, családok, önkéntesek összehangolását, sok türelmet és speciális tudást és pénzt kíván a csoportok tagjaitól, és a közösségektől.

Elengedhetetlen feltétele a nyelvjárások, a német nemzetiségi közösségek fennmaradásának, az ifjú generáció érdeklődése, cselekvő részvétele a Christkindlizés szokásának gyakorlásában.

A szokás menete:

A szokás gyakorlásához a csoport összetételét októberben szervezik, a gyakorlást általában november elején kezdik. Hetente egyszer próbálnak, december elején párhuzamosan ruhapróbát tartanak. December 25. után a viselet tisztítására, javítására, a hiányzó elemek pótlására kerül sor.

Eszközei: A 2. számú mellékletként csatolt táblázatban szereplő eszközök is áthagyományozódnak, a romlandó, vagy elszáradó elemeket pótolják, és készítik el évente pl. rozmaringos alma.

Felkészülés körülményei (gyülekezés, öltözködés, kísérők, segítők):

Gyülekezésben és öltöztetésben is falvanként eltérések mutatkoznak, van, ahol otthon öltöznek és az elindulási helyen találkoznak, mások a próbahelyen gyülekeznek, ott öltöztetik fel a szereplőket, kapják meg a kellékeket. A Christkindl játék szereplőit felnőttek kísérik (szülők, fiútestvér). Az áldás osztás után pénz, ritkább esetben ajándékot, édességet kapnak a szereplők. Az ajándékokat szétosztják, a pénzből tesznek perselybe, majd a maradékot elosztják egymás között.

A gyerekek többsége német nemzetiségi iskolában tanul, ahol a helyi tanterv része a német nyelvoktatás, a szokás gyakorlata általi nyelvhasználat segít az adott település dialektusának megőrzésében, élővé tételében. A falvak nagy részében emlékek, fotók alapján rekonstruálták a viseletdarabokat és állították össze a szereplők öltözékét. Kevés eredeti viseletdarab és szokáskellék maradt fenn. Ezek elkészítése, tisztítása, javítása, karbantartása a gyerek-szülő-nagyszülő közötti együttműködéssel valósul meg, kohéziót teremtve a generációk között.

A szokásgyakorlatban és a hagyománytárgyak körében több hasonlóság és eltérés is van ez egyes települések között.

Azonos a 11 település Christkindl-játékában:

- december 24-én kora reggeltől késő estig játsszák
- a játék fő részei: bekopogás, köszöntőének, énekes bemutatkozás, Jézus köszöntése, dicsőítése, áldásosztás, búcsúzás, adománygyűjtés
- a Christkindlik számára az éjféli misén való részvétel zárja a köszöntést
- fiatal lányok a szereplők, lányhiány esetén egyidős fiúk bizonyos szerepekben
- a lányok fehér viseletben vannak
- állandó szereplő a hírnökangyal, Mária és a Christkindl
- állandó kellék a bölcső, a feldíszített fűzfakorbács, a gyertya gyertyatartóban
- a ruhákat és a kellékeket a közösség tagjai készítik
- a játék énekeit két szólamban, saját német tájszólásukban éneklik
- a játékra való felkészülés menete, a csoportok szervezése, működése, működtetése

Különbségek rejlenek a 11 Christkindl-Spiel között

- a települések nagyságában, ehhez mérten a csoportok számában Herenden 2, Gyulafirátóton 4, a többi faluban 1-1
- a szereplők összetételében, míg József tűnik fel Városlődön, Pulán, Magyarpolányban, Márkón, Veszprémfajszon pedig a király
- a csoportok létszámában

Városlőd: gyertyás angyal, nagy angyal, József, Christkindl 4 fő

Gyulafirátót: Mária, 2 pásztor, Christkindl, almás angyal 5 fő

Kislőd: hírnökangyal, Mária, Christkindl, 2 gyertyás angyal, 5 fő

Pula: 1 csillagvivő angyal, 2 asztalálló angyal, József, Mária 5 fő

Veszprémfajs: király, hírnök, Mária, 2 pásztor 5 fő

Bánd: hírnökangyal, 2 gyertyás angyal, Mária, istálló angyal, Christkindl 6 fő

Herend: hírnök, 2 gyertyás angyal, Mária, istálló angyal, Mária, Christkindl, 2 pásztor 10 fő

Tótvázsony: hírnök, 2 gyertyás angyal, Mária, istálló angyal, Christkindl, 2 pásztor

Hidegkút: hírnök, 2 gyertyás angyal, Mária, istálló angyal, Christkindl, 2 pásztor

Márkó: Mária, József, 4 angyal

A Christkindlik továbbtanulva a gimnáziumi évek alatt a sváb hagyományok ápolásának és megőrzésének, dokumentálásának fontos feladatát vállalják a német nemzetiségi népismeret tárgykörben az érettségi részeként elvégzett projektmunkákban. A veszprémi Lovassy László Gimnázium végzőseinek munkáját Schindler László és Eich Mária segítik, irányíthatják. A gyűjtőmunka, kutatás során a Veszprém Megyei Levéltár és a Laczkó Dezső Múzeum gyűjteményeit, valamint adattárát, fotótárát is felkeresik.

Fódi Norbert - Christkindlspiel in Herend und Waschludt (2009) m: Chritkindl-játék Herenden és Városlődön

Bódi Sarolta - Das Christkindlspiel in Waschludt (2010) m: Christkindl-játék Városlődön

Szolcsányi Dóra - Das Christkindlspiel in Gyulafirátót (2010) m: Christkindl-játék Gyulafirátóton

Rózsahegyi Dóra - Das Christkindlspiel in den Siedlungen des Komitats Veszprem (2011) m:

Christkindl-játék Veszprém megye településein

Szerencsi Marietta - Vergleich des Christkindlspiels in Bánd und Kislőd (2012) m: Bándi és kislődi Christkindl-játék összehasonlítása

Czepek Júlia - Das Christkindlspiel in Polan (2017) m: Christkindl-játék Magyarpolányban

A számos témaválasztás jól mutatja a fiatalok elköteleződését a téma iránt. Általánosan elmondható, hogy a valamikori Christkindl szereplők ösztönzik a kisebb testvéreiket, majdan gyerekeiket arra, hogy utánpótlása legyenek a csoportoknak.

2. Érvelés a nemzeti jegyzékre való felvétel mellett

A karácsonyhoz, a Megváltó megszületéséhez kötődő Christkindl egyéni és közösségi ünnep, amelynek bemutatására fiatalok és idősek két hónapon keresztül együtt készülnek. Megtanulják és gyakorolják a helyi nyelvjárásban átörökített szövegeket, az ősi dallamokat, megtervezik a csoport útvonalát. Újra varrják és felújítják a ruhákat, hagyománytárgyakat, elkészítik a díszítményeket.

A játék a térség kulturális sokszínűségének, a kistájakon élő, eltérő felekezeti és nemzetiségű kultúrák együttlétezésének, összeolvadásának élményét nyújtja. Úgy erősíti az ön-azonosságtudatot, hogy közben a toleranciát, a különböző kultúrák megismerését, kölcsönös elfogadtatását szolgálja.

4. Megőrzéssel kapcsolatos intézkedések (lásd N.3-as kritérium)

A 4.a.–4.d. pontokban a megőrzésre vonatkozóan egységes és összefüggő programot kérünk felvázolni, az N.3-as feltételeknek megfelelően: "Rendelkezésre állnak az elem megőrzését és továbbélését segítő tervek és védelmi elképzelések."

4.a. Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az örökség-elem megőrzésére

(max. 3500 karakter) Kérjük leírni, hogy az érintett közösség, csoport vagy egyén a közelmúltban vagy jelenleg milyen lépésekkel biztosította vagy biztosítja az elem fenntarthatóságát. Írja le az érintett önkormányzat(ok), szakmai szervezetek vagy civil szféra által az elem megőrzése érdekében tett erőfeszítéseket, ha vannak ilyenek.

A Christkindl – játék megőrzése, bemutatása a helyi hagyományörzőktől, az érintett családoktól már eddig is komoly erőfeszítéseket kívánt. A településeken történt 1946-49 közötti kitelepítések után a misztériumjáték minden helyen megszűnt. A 60-as években találkoztunk újra a szokással, amit komoly és alapos gyűjtő munka (szövegek leírása, dallamok kottázása, ruhák és díszítmények, hagyománytárgyak elkészítése) előzött meg. Több településen ez a folyamat nem volt zökkenőmentes.

Kezdeti időszakban egy-egy pedagógus, majd a nyolcvanas évektől lelkes lokálpatrióták vállalták fel a szervezői, betanítói szerepet. A „szereptulajdonos” gyerekek szüleivel együtt anyagi áldozatot is vállaltak és vállalnak a hagyomány felelevenítése, fenntartása és fennmaradása érdekében. Változást jelentett a 1990-es években a német nemzetiségi önkormányzatok megalakulása, amelyek komoly szerepet vállalnak a ruhák elkészítésében, évenkénti felújításában

a gyermekcsoport összefogásában, betanításában.

A nagy nyilvánosság számára 2009-ben az úrkútiak kezdeményezésével hét település együttműködésével indult el a hagyomány megjelenítése vándorkiállítás formájában. A kiállítás keretében minden közösség saját történetiségében mutatja be misztériumjátékát: tablók, film, viseletek, fényképdokumentumok formájában.

A kiállítás és ennek révén a hagyomány iránti média és közönségérdeklődés évről évre nő. A hagyományörző települések karácsonyi képeslapokat és üdvözlőlapokat is készítenek. Több településen készültek a szokást megőrkítő filmfelvételek, amelyek nemcsak magát a hagyományt mutatják be, hanem magyar és német nyelven információkat is nyújtanak az adott településről.

Helyi és a megyei elektronikus és nyomtatott újságban minden évben olvasható egy rövid leírás a „Christkindl”-ről, így a településre beköltözött új lakók is tudomást szereznek és be is tudnak kapcsolódni a közel 500 éves szokás folyamataiba.

4.b. A megőrzés tervezett lépései

(max. 7000 karakter) A nemzeti jegyzékkel kapcsolatban megőrzési intézkedésnek tekintjük mindazt, ami segíti az örökség fennmaradását és biztosítja, hogy az a jövőben se kerüljön veszélybe. Különösen az olyan előre nem látható veszélyek ellen, mint az elem listára kerüléséből fakadó közfigyelem fokozódása (pl. a turizmus). A jelölő fél azonosítsa és írja le azokat a megőrzés céljából kidolgozott különféle lépéseket, amelyeknek megtétele az elem védelmét szolgálná; nyújtson rövid tájékoztatást pl. az intézkedések prioritásáról, hatóköréről, időrendjéről, valamint a végrehajtásukért felelős személyekről vagy testületekről és a költségekről.

A Christkindl-járás hagyománya időről-időre veszélybe került/kerül. Mindig jöttek/jönnek olyan fiatalok, családok, önkéntesek példaadó közösségi emberek, akik felkarolják, és elszántságukkal a szokás továbbéléséhez lendületet adnak.

Minden településen tudatosan vállalják, hogy kisebb korosztályból jelentkező lányokkal elkezdik a szöveg és daltanulást, akik a következő években a csoport tagjai lesznek. A segítők, öltöztetők munkájába a fiatalabb generáció képviselői is bekapcsolódnak, átveszik a készítés hagyományait. A fiatal segítők korábbi évek Christkindl játék szereplői.

A települések fontosnak tartották, hogy a fiatal generációk elé tárják a hagyomány múltját, ezért fotó és hagyománytárgy gyűjtésbe kezdtek 2009-ben, aminek eredményeként egy kiállítás sorozat indult el. A fotók a családi albumokból kerültek elő és minden település a német nemzetiségi önkormányzatán keresztül koordinálta.

A kiállítás a Christkindl játék hagyományát kívánja bemutatni, nemcsak a történetét, hanem mindig kapcsolódik élő népszokásgyakorlat a kiállításmegnyitóhoz. Az évenkénti újabb helyszínválasztás azt szolgálja, hogy megismerjék hazánk azon településein is, ahol köszöntik december 24-én a családokat kétszólamú német énekekkel, Christkindl-játékkal.

A kiállítást és a hagyományt bemutatták nemcsak Budapesten a Magyarországi Németek Házában, hanem hazánk olyan településein is, ahol nincs német nemzetiségi önkormányzat és ahol nem működik Christkindl csoport.

4.c. A megőrzést veszélyeztető, akadályozó tényezők, a közösségi védőintézkedések korlátai

(max. 2000 karakter) Előfordulhat, hogy az elem fennmaradását, a közösségi gyakorlatot bizonyos külső vagy belső (pl. gazdasági, technikai, jogi) akadályok nehezítik, esetleg veszélyeztetik. Itt kell bemutatni, hogy melyek ezek az akadályozó, veszélyeztető tényezők. Ebben a részben kell kifejteni az örökség-elem megőrzése terén felmerülő olyan nehézségeket, amelyeket a közösség önállóan nem tud elhárítani.

A hagyományörző és segítő személyek és szervezetek elkötelezettségének és az identitástudat gyengülése folytán a közreműködő gyerekek és családjaik, valamint a helyben lakók érdeklődésének csökkenése, érdektelensége.

4.d. A jelölő fél, esetenként az érintett önkormányzatok, valamint a közösségek, csoportok és

egyének elkötelezettségének mértéke és megnyilvánulási formái
(max. 3500 karakter) *Az örökség-elem megőrzésében nagy szerepe van annak, hogy az érintett egyének, csoportok, közösségek, társadalmi szervezetek és intézmények milyen mértékben fejezik ki elszántságukat, elkötelezettségüket és milyen módon tudnak együttműködni. Ez a pont mutatja meg, hogy az érintettek rendelkeznek-e az elem megőrzése iránti elszántsággal és elkötelezettséggel, továbbá, hogy a jelölő fél és esetenként az érintett önkormányzat is elkötelezte magát amellelt, hogy támogatja a megőrzési erőfeszítéseket azzal, hogy kedvező feltételeket teremt azok megvalósításához.*

A jelöléshez hozzájárultak:

Bakonyháza Német Nemzetiségi Önkormányzata
Bánd Német Nemzetiségi Önkormányzata
Gyulafirátóti Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület
Herend Német Nemzetiségi Önkormányzat
Kislőd Német Nemzetiségi Önkormányzat
Magyarpolány Német Nemzetiségi Önkormányzata
Német Nemzetiségi Önkormányzat Márkó
Tótvázsony Német Nemzetiségi Önkormányzata
Úrkút Német Nemzetiségi Önkormányzata
Városlőd Német Nemzetiségi Önkormányzata
Veszprémfajszi Német Nemzetiségi Önkormányzata
Veszprém Megyei Német Önkormányzat együtt adták ki 2017-ben a Véber Gáborné szerkesztette Christ-Kindl a Bakonyban Kiállítások dokumentációja 2009–2016 / Christ-Kindl im Bakonyer Wald Dokumentation einer Ausstellungsreihe 2009–2016 című kiadványt DVD melléklettel, amelyet azóta elfogyott és újra kell rendelni a nyomdában.

A szakágyakorlás akadályainak leküzdésében többször avatkozott be egy-egy település nemzetiségi önkormányzata, amikor anyagi támogatásra volt szükség, a csoport utazását kellett megoldani, vagy a kiállításhoz a viseletdarabok, öltözetek rekonstrukciós babáit készítették az önkéntesek. A megyei önkormányzat biztosított forrást az információs roll-upok elkészítéséhez. Minden település egyenlő esélyekkel rendelkezik a bemutatkozásra, a szállítást és egyéb feltételeket is a megyei szervezet biztosít.

A csoportok munkáját segítő önkéntesek a közösségek aktív, megbecsült tagjai, akiknek neve gyakran egybeesik az önkormányzati képviselők és egyéb tisztségviselők neveivel.

A települések összefogásával és a Veszprém Megyei Német Önkormányzat koordinációjával készült el ez a jelölés is.

Szakmai segítséget nyújtott:

A Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóságának Veszprém megyei referensei, a Laczkó Dezső Múzeum néprajzosa.

A jelöléssel kapcsolatos adatok

5.a A közösségek, csoportok, egyének részvétele a jelölésben és hozzájárulása a felterjesztéshez

A jelölési dokumentum összeállítását a Veszprém Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat koordinálásával végezték a német nemzetiségi önkormányzatok. A 11 település az nemzetiségi önkormányzatokon keresztül vált érintetté a jelölési folyamatban. Személyesen is segítettek a fotók gyűjtését, a videofilm elkészítését és a csoportok fogadásával a szokás tovább élését. A fotókat a települési német nemzetiségi önkormányzatok biztosították a jelöléshez.

A jelölő nyomtatvány kitöltésében mentorként segítséget nyújtott Schleicher Veronika, majd L. Karsai Henriett a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóságának megyei szakmai referensei.

A jelölési dokumentációt a Német Regionális Iroda vezetője, Wágenhoffer Kornélia állította össze.

5.b Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezés

A Veszprém Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat 2013-ban 11 települési német nemzetiségi önkormányzat bevonásával kezdte el a felterjesztéshez szükséges adatok, fotók, felkutatását, valamint a filmfelvételek válogatását és elhatározták, hogy elkészítik a jelölő dokumentációt a Christkindl-Spiel hagyományának a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére való kerüléséhez. A megyei referens feladatkör éveig betöltetlen volt Schleicher Vera távozásával, 2019-ben a pozíció betöltésre került, majd a jelölés szándékát is újra megerősítette valamennyi önkormányzat.

Az egyes települések a megyei nemzetiségi önkormányzati közgyűléseken kaptak tájékoztatást a folyamat előre haladtáról, majd a települési nemzetiségi önkormányzatokon keresztül a német nemzetiségi közösséget is bevonták, tájékoztatták a jelölésen dolgozók.

5.c Az örökséghez való hozzáférés szabályainak alkalmazásáról szóló nyilatkozat (lásd egyezmény 13/d/ii)

Pályázatunk esetében nem releváns.

6. Dokumentáció

6.a Csatolandó dokumentumok mennyisége

<i>Fényképek (kötelező)</i>	
<i>Filmek (kötelező)</i>	1 db DVD
<i>Hangfelvételek (nem kötelező)</i>	-
<i>Térképek (1 db kötelező)</i>	1 db
<i>Könyvek (nem kötelező)</i>	1 db DVD melléklettel

6.b Szerzői jogokról való lemondás

Pályázatunkhoz csatoltuk a nyilatkozatokat:

Veszprém Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat lemondó nyilatkozata
Bakonynána Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata
Bánd Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata
Gyulafirátóti Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület lemondó nyilatkozata
Herend Német Nemzetiségi Önkormányzat lemondó nyilatkozata
Kislőd Német Nemzetiségi Önkormányzat lemondó nyilatkozata
Magyarpolány Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata
Német Nemzetiségi Önkormányzat Márkó lemondó nyilatkozata
Tótvázsony Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata
Úrkút Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata
Városlőd Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata
Veszprémfajszi Német Nemzetiségi Önkormányzata lemondó nyilatkozata

6.c További források listája

(max. 1 oldal)

1. ARNOLD MÁRIA (1994) Adalékok Herend nemzetiségi lakosainak életéhez a századfordulótól a II. világháború végéig. Kézirat, Herend, Laczkó Dezső Múzeum Néprajzi Adattára 12.560-94. Veszprém
2. ARNOLD MÁRIA (1995) Egy német népszokás élete Christkindl járás szokása Herenden kézirat Laczkó Dezső Múzeum Néprajzi Adattára Veszprém
3. BOTTLIK ZSOLT (2000): Etnikai-földrajzi vizsgálatok a német kisebbség körében a Dunántúli-középhegység területén, a VIII. századtól napjainkig
4. BOTTLIK ZSOLT (2001): Német nyelvszigetek változása a Dunántúli-középhegység területén Területi Statisztika 3.,
5. BOTTLIK ZSOLT (2002): A németek etnikai földrajzi képének alakulása a XVIII. században a Dunántúli-középhegység területén. Kisebbségkutatás, 11. évf. (2002.) 1. szám,
6. BOTTLIK ZSOLT (2002): A Dunántúli-középhegység német jellegű településeinek kategorizálás. Comitatus, 2002. március, XII. évf. 3. szám
7. BOTTLIK ZSOLT (2002): A németség etnikai térszerkezetének változásai Komárom-Esztergom megye mai területén a XVIII. századtól napjainkig. In: Földrajzi Értesítő, 2002. LI. évf., 1-2. füzet
8. HUTTERER MIKLÓS (1973) A magyarországi német népcsoport In: Népi kultúra – Népi társadalom 7. (Az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának Évkönyve) Budapest
9. ILA BÁLINT – KOVACSICS JÓZSEF (1964) Veszprém megye helytörténeti lexikona, Akadémiai Kiadó, Budapest
10. ILA BÁLINT – KOVACSICS JÓZSEF (1964): Veszprém megye helytörténeti lexikona I., Akadémiai kiadó Budapest
11. KSH (2013): A 2011. évi népszámlálás 3. Területi adatok. 3.19. Veszprém megye. Központi Statisztikai Hivatal, Veszprém
12. LÁSZLÓ KLAUDIA (2014) A németek etnikai földrajzi vizsgálata Veszprém megyében Szakdolgozat ELTE TTK FÖLDRAJZ- és FÖLDTUDOMÁNYI INTÉZET Földrajztudományi Központ Regionális Tudományi Tanszék, Budapest
13. S. LACKOVITS EMŐKE (1984): Veszprém megye nemzetiségeinek történeti és néprajzi kutatása. In: Veszprém megyei honismereti tanulmányok, X., Veszprém
14. SCHÖNWALD MÁRIA (1984): Karácsonyi gyermekjáték Tótvázsonyban Cristkindl-spiel In: Veszprém megyei honismereti tanulmányok, X., Veszprém
15. TILKOVSKY LORÁNT (1997): Német nemzetiség – magyar hazafiság (Tanulmányok a magyarországi németség történetéből). – JPKE Tk. Kiadói iroda, Pécs
16. TÓTH FERENC (1931) A németség elterjedése és településformái Dunántúlon In:

- Geographica Pannonica II. Szigetvár
17. VÉBER GÁBORNÉ (2017): Christ-Kindl A Bakonyban Kiállítások dokumentációja 2009-2016 / Christ-Kindl im Bakonyer Wald Dokumentation einer Ausstellungsreihe 2009-2016
18. VIDI NÁNDORNÉ (2014): CHRISTKINDL Karácsonyi énekes népszokás a bakonyi, Balaton-felvidéki német falvakban In: A Laczkó Dezső Múzeum Közleményei 28. Veszprém
www.schwaben.hu

7. Kapcsolattartáshoz szükséges adatok

7.a A jelölést benyújtó fél

Veszprém Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat

7.c Érintett közösség szervezete(i) vagy képviselője/képviselői

Bakonynána Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Simonné Rummel Erzsébet
Bánd Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Schindler László
Gyulafirátóti Német Nemzetiségi Kulturális Egyesület elnöke: Eich Mária
Herend Német Nemzetiségi Önkormányzat elnöke: Etlinger Gáborné
Kislőd Német Nemzetiségi Önkormányzat elnöke: Vidáné Varga Krisztina
Magyarpolány Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Gröber Andrea
Német Nemzetiségi Önkormányzat Márkó elnöke: Pataki Mihály
Tótvázsony Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Hauck Jánosné
Úrkút Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Kardos Antalné
Városlőd Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Oszvald József
Veszprémfajszi Német Nemzetiségi Önkormányzata elnöke: Baumgartner Ferencné
Veszprém Megyei Német Önkormányzat elnöke: Heilig Ferenc

7.d Felelős helyi szervezet(ek)

Veszprém Megyei Német Nemzetiségi Önkormányzat

8. Aláírás a jelölést lebonyolító nevében

Veszprém, 2020. augusztus 17.

Pillerné Fódi Iona elnök
Veszprém Megyei Német Önkormányzatok
Közössége

Heilig Ferenc elnök
Veszprém Megyei Német Nemzetiségi
Önkormányzat

PH.